

פרק כב

דיווח מטעה

יש לדון במקרים בהם המוכר הטעה את הקונה בעת הדיווח על המוצר, כדלקמן.

א. המוכר דיבר אמת אבל גרם לקונה שיטעה

יש לעיין במקרה בו המוכר ידע על המום ואמנם דיווח לקונה על כך, אולם עשה זאת באופן שגרם לקונה שיטעה ויחשוב שדברי המוכר לא נאמרו אלא לגוזמא, ואין דבריו משקפים את המציאות, כגון שדווח לו על מצב רכבו אולם המוכר הוסיף עוד רשימה של מומים שידוע לקונה בודאות שאינם נמצאים במקח, ומחמת זה נמנע הקונה מלבדוק אחר אותם פגמים, ואח"כ נמצאו ברכב חלק מהפגמים, האם במקרה זה יהיה רשאי הקונה לבטל את המקח.

בנידון זה עוסקת הסוגיה במסכת בבא מציעא (דף פ ע"א), כדלקמן.

"אמר ר' יוחנן, המוכר פרה לחבירו ואמר לו, פרה זו נגחנית היא נשכנית היא בעטנית היא רבצנית היא, והיה בה מום אחד (אחד מן המומין היה בה - רש"י) וסנפו (חברו) בין המומין (בין מומין אחרים שלא היו בה), הרי זה מקח טעות (לפי שהכיר הלוקח בשאר מומין שאינן, וכסבור הוא בכולן משקר אלא להשליך מעליו תרעומת הוא אומר, הלכך מקח טעות הוא, דאדעתא דהכי לא זבן - רש"י).

מום זה ומום אחר (שפירש לו שם אותו מום לבדו, ואמר לו, מום זה בה ועוד מומין אחרים - רש"י), אין זה מקח טעות (דכיון דאותו המום הזכיר לו לבדו, בו היה לו לבדוק - רש"י).

מבואר בסוגיה (ע"פ פרש"י), שבמקרה בו הזכיר המוכר מספר מומים בפרה, ובדק הקונה בחלק מהם ולא מצאם, וקנה את הפרה ואח"כ מצא בה מום אחר שלא בדק לפניו, רשאי לבטל את המקח. טענתו היא, שסבור היה שהפרה נקיה מכל מום כיון שהמומים שבדק לא נמצאו ולכן עלה על דעתו שהמוכר לא דיבר אמת אלא בצורה אירונית. אולם במקרה בו המוכר הזכיר מום אחד והודיע שקיימים מומים נוספים, ובדק הקונה את המומים הנוספים ולא מצאן ואח"כ נמצא המום שהזכיר המוכר,

אין הקונה רשאי לבטל את המקח, כיון שהיה עליו לבדוק במום שהזכיר המוכר, וכשלא בדק, הוא הטעה את עצמו.

מבאור זה עולה, שלא קיים הבדל ביחס למהות המומים שהמוכר הזכיר ושהקונה בדק.

אולם הרי"ף והרמב"ם חילקו בדין זה בין מומים גלויים לבין מומים נסתרים. וז"ל הרמב"ם (פטי"ו ממכירה ה' ז - ט):

"המוכר פרה לחבירו ומנה בה מומין גלויים ומומין שאינן ניכרין, ולא היה בה מום מאותן המומין הגלויין שמנה, ונמצא בה מאותן שאינן ניכרין, הרי זה מקח טעות וחוזר, אע"פ שפירש המום שנמצא, שהרי הלוקח אומר, כשראיתי שאין בה אלו המומין הנראין שמנה, אמרתי, כך אין בה אלו שאינן נראין שמנה, ואינו מפרש מומין אלו אלא כדי להשביח דעתי...."

מבואר בדבריו, שרק במקרה בו קיימת הטעיה גדולה, דהיינו, שהמומים הגדולים שהזכיר המוכר, לא נמצאו, ואילו המומים הנסתרים שקשה למוצאם, נמצאו, בזה בלבד רשאי הקונה לבטל את המקח.²⁸⁰ השו"ע (ר"ב ס"ח) פסק כרמב"ם.

מסקנה

מוכר שדיווח לקונה על מספר פגמים במוצר העומד למכירה, ובדק הקונה אם קיימים חלק מהפגמים שצויינו ולא מצאם, ולאחר הקניה מצא פגם אחר שהוזכר ע"י המוכר, אלא שהוא לא בדק אחריו:

אם בדק פגמים גלויים ואח"כ נמצא פגם נסתר, רשאי הקונה לבטל את המקח. אם היו הפגמים שבדק ושנמצאו, כולם גלויים או כולם נסתרים, המקח קיים.²⁸¹

ב. המוכר היה מודע לפגם והעמיד פנים כמסופק

יש לעיין במקרה בו המוכר היה מודע לפגם, אולם כשדיווח על כך לקונה, לא אמר לו שידוע לו בודאות שהמוצר פגום בפגם מסויים, אלא אמר זאת באופן שהקונה סבר שקיים רק ספק פגם, ולכן לקח על עצמו את הסיכון וקנה את המוצר. ואח"כ כאשר נמצא שהמוצר פגום, וידוע בודאות שהמוכר ידע על כך קודם המכירה, טוען

280. עיין בבאור הגר"א (חו"מ ר"ב ס"ח) שבאר בדעת הרמב"ם שהיתה לו גירסא אחרת בסוגיה.

281. כך מבואר בנתיבות המשפט (חידושים, שם).

הקונה שאם ידע על כך מראש לא היה קונה.

הריב"ש - המקח קיים

בנידון כעין זה דן הריב"ש (שו"ת הריב"ש סו"ס ת"ג, הובא לעיל פרק א ח"ב סעיף א).

הריב"ש דן לגבי המוכר בהמה שחוטא שטרם נבדקה אם נשחטה כהלכה, והמוכר התנה עם הקונה שיפרע חובו בין אם תמצא הבהמה שחוטא ובין אם תמצא טריפה. אח"כ התברר שהבהמה לא נשחטה כראוי. בתוך דבריו הסתפק האם יש מקום להשביע את המוכר שלא ידע על כך שהבהמה לא נשחטה כראוי, וז"ל:

"...ומעתה אין מקום להשביע המוכר אם ידע בפסול השחיטה בשעת המכירה, שהרי אף אם ידע, כיון שהזכיר לו בפירוש התנאי, פטור הוא מלשלם, אלא שעשה איסור ושלא כהוגן אם היה יודע בדבר ונתכוין לרמותו ולגנוב את דעתו, ורז"ל אמרו (חולין צד ע"א) אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של גוי..."

מבואר בדבריו, שלמרות העובדה שהמוכר עבר על איסור גניבת דעת בשעת המכירה, כיון שידע שאין הבהמה כשרה, אין הקונה רשאי לבטל את המקח.

שו"ת שבות יעקב - רשאי הקונה לבטל את המקח

שיטה שונה לכאורה משיטת הריב"ש, מצאנו בדברי שו"ת שבות יעקב (ח"ב סי קסו), וז"ל:

"שאלה: ראובן היה לו טבעת מזוייף, ואמר לו שמעון 'מכור לי טבעת זו', שהיה סבור שהוא טוב, ואמר לו ראובן 'אני מוכר לך טבעת זו אבל אין אני ערב לך שהוא טוב, כי אולי הוא מזוייף', כאלו מסתפק בדבר, ואמר לו שמעון 'אין אני חפץ בערבות שלך', וקנאו ממנו. אח"כ נתפרסם הדבר שהוא זיוף גמור, ורוצה שמעון לחזור בו ולהחזיר לו מעותיו, וראובן אומר שמחל לו כאן שאמר לו אין אני חפץ בערבות שלך.

תשובה. חזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי טעם לומר שמחל לו. כלומר, שמה שאמר אני אין חפץ בערבות שלך, הכוונה, לפי שאין צורך לערבות שלו, כיון שאם אינה אותו, בלי ערבות צריך לחזור לו מעותיו. אם כן לאיזה צורך יחפוץ בערבות שלו. פשיטא אם המוכר יודע שהוא מזוייף בודאי, ועשה עצמו כמסתפק לפני הלוקח, דהוי מטעו גמור, ולא גרע מהא דאיתא בפרק השוכר את האומנין דף פ' דאמר ר' יוחנן המוכר פרה לחבירו ואמר לו פרה זו נגחנית היא.. וסנפו בין המומין, הרי זה מקח טעות. ופרש"י לפי שהכיר הלוקח..

הלכך מקח טעות הוא, דאדעתא דהכי לא זבן, והכי קיי"ל להלכה כמבואר בטח"מ סי' רל"ב. הרי כל היכא שמוכר גורם שיטעה הלוקח, אף שאמר לו המוכר שיש בו מום זה בודאי, אפילו הכי הוי מקח טעות, וכל שכן שעשאו עצמו כלא ידע, דהמקח בטל..."

מבואר בזה, שכאשר המוכר ידע את האמת שהמוצר פגום, אלא שהעמיד פנים כאילו מסופק בזה, המקח בטל, דהיינו, לא כפי שנלמד לעיל בדברי הריב"ש.

יתכן לחלק ולומר שאין מחלוקת ביניהם, כיון שקיימים מספר הבדלים בין המקרים:

א. בספר פתחי חושן (ה'ל' גניבה ואונאה, פרק יב הערה ס"ד) כתב:

"ואפשר דשאני נידון הריב"ש, שמכר לו בפחות משווי בשר כשר, והוי כקונה על הספק, ומעיקר הדין אין זה מקח טעות, אין בלשון זה כדי לגרוע, אבל בדבר שהוא מום והמקח בטל, אין בלשון זה להוציא מדין מקח טעות, וצ"ע".

נראה להוסיף:

ב. בנידון של קניית בהמה, הקונה יודע מראש שאין ודאות שהבשר ימצא כשר, כיון שיתכן שהבהמה טריפה, וגם למוכר אין שליטה על כך. לכן אין זו רמאות גדולה כאשר המוכר העמיד פנים כאילו הוא מסופק. לעומת זאת, כאשר קונה טבעת, לא עולה על דעתו שתהיה מזוייפת, וגם זהו דבר שהמוכר צריך לדעת, לכן הקונה אינו מוחל בשום אופן במקרה בו המוכר ידע על הזיוף ועשה עצמו כמסופק.

ג. קיים הבדל באופן הצגת הדברים בין שני המקרים. בנידון עליו דן הריב"ש נאמר:

"...ואחר כך בא בעל הבשר ומכר הבני מעיים בששה פשיטין על מנת שיפרעם הלוקח אם כשרה ואם טרפה, ולבסוף התברר שלא נשחטה כראוי..."

דהיינו, הקונה מבין מתוך הדברים שמדובר במקרה בו קיימים סכויים שווים לזה שימצא הבשר כשר או טרף.

לעומת זאת, בשו"ת שבות יעקב נאמר: "ואמר לו ראובן (המוכר) אני מוכר לך טבעת זו, אבל אין אני ערב לך שהוא טוב כי אולי הוא מזויף", נראה שמשמעות דבריו היא רק לסלק את הטענה מהקונה במקרה בו תמצא הטבעת מזוייפת, אבל ניתן להתרשם מדבריו שהטבעת היא בעצם טבעת טובה שאינה מזוייפת. לכן במקרה זה נפסק שהמקח בטל, כיון שהקונה הוטעה לגמרי.

אולם למרות החילוקים האמורים, נראה שעדיין מידי ספק לא יצאנו, ולכן יד המוחזק על העליונה.

מסקנה

הודיע המוכר באופן מסופק לקונה שיתכן שהמוצר פגום, ונמצא המוצר פגום והתברר שהמוכר ידע על כך בשעת המכר, יש ספק אם רשאי הקונה לבטל את המקח, ולכן יד המוחזק על העליונה.

ג. המוכר הטעה את הקונה בענין תעודת האחריות

מוכר שהודיע לקונה שקיימת תעודת אחריות על המוצר מטעם מפעל הייצור, והתברר שאין תעודה כזו, אולם המוכר מוכן לקבל עליו אחריות על המוצר באותם תנאים של תעודת אחריות. האם רשאי הקונה לבטל את המקח.

ברמב"ם (פט"ו ממכירה ה"ה, הובא לעיל תחילת פרק ג) נפסק: "כל שהסכימו עליו בני המדינה שהוא מום שמחזירים בו מקח זה, מחזירים בו...." נראה לדייק מלשונו שאין הכוונה דווקא שקיים חיסרון בגוף המוצר או חיסרון חיצוני, אלא הכוונה גם לרבות כל סיבה שעלולה לגרום לקונים להחזיר את המוצר.

בנידון בו לא קיימת על המוצר תעודת אחריות, כאשר הקונה מועניין בכך, אע"פ שלא קיים פגם במוצר, לא בגופו ואף לא מום חיצוני, מ"מ יתכן ותהיינה השלכות בעתיד לזה שאין תעודת אחריות מטעם המפעל, ועובדה זו יכולה להוות סיבה לחלק מהקונים להמנע מלרכוש את המוצר.

לכן: נראה שגם בזה קיים הדין האמור לעיל (פרק ג) שפגם נקבע ע"פ מנהג המדינה,